Vägverket

Länsstyrelsen
GOTLANDS LÄN

ÅTGÄRDS- OCH SKÖTSELPLAN FÖR KULTURVÄGAR PÅ GOTLAND

Väg 504 Hamra – Öja – Fide

Skötselplanen upprättad av:
Länsstyrelsen
Louise Berry, Juni 2007

Projektets styrgrupp:
Jan-Erik Wessman, projektledare
Mats Broman, funktionsansvarig,
Vägverket Region Stockholm

Tage Wickström, Länsstyrelsen
Louise Berry, Länsstyrelsen

Innehållsförteckning

1. **Bakgrund**
   - 1.1 Hamra, Öja, Fide
   - 1.2 Väg 504 från Vändburg i Hamra i söder till Fidenäs i norr
   - 1.3 Presentation och syfte med projektet

2. **Åtgärder för stentunarna /vastarna längs vägen**
   - 2.1 Delsträcka 1
   - 2.2 Delsträcka 2
   - 2.3 Delsträcka 3
   - 2.4 Delsträcka 4
   - 2.5 Delsträcka 5
   - 2.6 Delsträcka 6
   - 2.7 Delsträcka 7
   - 2.8 Delsträcka 8
   - 2.9 Delsträcka 9
   - 2.10 Delsträcka 10
   - 2.11 Sammanfattning av åtgärder för delsträckorna 1 – 10
   - 2.12 Tidplan samt beräknade kostnader

3. **Skötselplan för väg 504 Vändburg – Fidenäs 2008 - 2013**

4. **Riktlinjer för vård av stentunar längs kulturvägar på Gotland**
   - 4.1 Vanliga hotbilder samt förslag på åtgärder
   - 4.2 Hänsyn till landskapsbilden
   - 4.3 Principer för restaurering av stentunar längs väg

ÅTGÄRDS- OCH SKÖTSELPLAN FÖR VÄG 504 – VÄNDBURG I HAMRA - FIDENÄS I FIDE

1. Bakgrund

1.1 Landskapet i socknarna Hamra, Öja och Fide

Väg 504 slingrar sig genom de tre kustsocknarna Hamra, Öja och Fide på södra Gotland. Socknarna har höga natur- och kulturvärden och stora delar är av riksintresse. Områdena innehar stora skönhetsvärden, är lättillgängliga och har stor betydelse för turism och friluftsliv. Trots likheter har de olika karaktär.

I söder, vid vägens början, är kontakten med kust och hav påfallande. På stranden vid Vändburgs gamla hamn och fiskeläge kan man ännu se ålderdomliga strandbodar av sten med flistak. I denna kustnära del av Hamra finns ett nästan trädlöst beteslandskap med ägor och vägar, som kantas av oändliga stenmurssystem - här på Sudret kallade vastar.

Bebyggelsen i Hamra är uppförd i sten från 1850-talet med vissa äldre inslag och få nytillskott. Nästan samtliga mangårdsbyggnader är parstugor, ofta försedda med senare tillkomna bakbyggen. Vid Storms finns en äldre tvåvånings enkelstuga med flistak byggd i grråsten, nu byggnadsminne och vid Botraivs söder om Hamra kyrka står en tvåvånings parstuga i rosa puts med bevarade ålderdomliga uthus under flistak.

Hamra kyrka har en komplicerad byggnadshistoria, vilket märks bl.a. exteriört med ett osymmetriskt placerat torn från 1200-talet. Större delen av kyrkan är ombyggd på 1300-talet. I det inre pryds väggarna av passionsmålningar från 1400-talet.

Vägen fortsätter norrut och mellan Hamra och Öja utbreder sig ett storslaget beteslandskap med inslag av skogsmark och mindre åkrar. Betesområdena består till stora delar av alvarmarker, beväxta med enbuskar.

Öja kyrka är en av Gotlands största kyrkor. Kor och långhus är från 1200- talets början respektive slut medan tornet och en portal på norra sidan uppförts av "Egypticus" verkstad på 1300-talet. Kyrkan är trots sitt imponerande yttre dock mest känd för sin interiör med ett mäktigt triumfkrucifix med den s.k. Öjamadonnan, ett mästerverk från 1200-talets slut. Skulpturen i kyrkan är en kopia, medan originalet finns på Gotlands Fornsal. Norr om kyrkan finns rester av den medeltida prästgården. På motsatt sida om vägen står en kastal från 1100-talet. Vid Domerarve strax norr om kyrkan står två höga välhuggna grindstolpar i sten från medeltid.

Intill kyrkan ligger Öja kyrkänge med storvuxna hasselbuskar vars grenverk bildar inbjudande gröna valv över skuggtåliga växter som liljekonvalj, ormbär och téveronika.

Efter de hittills rätt magra markerna, vidtar nu betydligt frodigare marker. I norra delen av Öja och i Fide växer lövskog, som till största delen består av igenväxande ängen och hagmarker, en omtyckt häckningsmiljö för fåglar. Däremellan finns öppnare ytor och alvarmarker i öster. Markerna är starkt kulturpräglade och långa stenmurar löper på båda sidor om vägen och runt alla betesmarker.

På 1700-talet bestod landskapet här av små åkrar samlade omkring gårdarna och utanför dessa ängs- och hagmarker. Utmarken i öster betades troligen gemensamt. Genom laga skifte fick området en mer linjär uppdelning och en hel del ängsmark förvandlades till åker, men trots detta finns ovanligt mycket av 1700-talets åkerlandskap bevarat just i Fide

Fide kyrka har en ovanligt väl bevarad medeltida kyrkogård med tre små stigluckor. Kyrkan, som är byggd av sandsten, har kor och långhus från 1200-talets början. Tornet, som tillkom något senare, fick sitt nuvarande utseende under 1800-talet. I kyrkans inre märks de ursprungliga fönstren, medeltida kalkmålningar från 1400-talet och altarskåp från samma århundrade. Intressant är även en latinsk inskrift på väggen i triumfbågen, som i översättning lyder: "Bränd är gården, människorna skrika slagna i smärta under svärdet." Bokstävernas talvärde sägs tillsammans ge 1361, det år då Valdemar Atterdag erövrade Gotland och hans soldater plundrande for omkring bl.a. här på Sudret.

Den nuvarande bebyggelsen i Fide, som till stora delar är uppförd i sten, härstammar främst från 1800-talet med vissa äldre och yngre inslag. De flesta mangårdsbyggnader har de för Sudret traditionella s. k. bakbyggena med kök och brygghus. Ett fint exempel är Päronlunde alldeles intill vägen. Huset, som är byggnadsminne, består av en enkelstuga i två våningar av sten med flistak. Nedervåningen är från 1700-talet och övervåningen från år 1864. Bakbygget i sten med faltak kan vara från 1700-talet. Till gården hör en botaniskt intressant trädgård.

Vid vägens slut ligger Gotlands troligen största gravfält – Barshaldershedgravfältet - med över 2 000 gravar från järnålder och vikingatid. I området finns också värdefull sandsten och här och var i terrängen syns spår efter kulor – hål och gångar från tidigare brytning. Sandstensbrytning pågår ännu och då och då får arkeologer rycka ut för att undersöka gravar, som är i vägen för arbetet.

1.2 Väg 504 – Vändburg – Fidenäs

Vägen genom de tre socknarna har kvar mycket av sin ålderdomliga prägel. Sträckningen är i stort sett densamma som vid 1600-talets slut, då de första kartorna över socknarna tillkom. Äldre vägslingor är välbevarade och till del ännu synliga. Det finns en tydlig koppling mellan vägen, bebyggelsen och omgivande landskap.

I stort sett hela vägen kantas på båda sidor av stenmurar. Med sina vindlingar, välbevarade stenmurar - här kallade vastar - och välbehållna bebyggelse i det småskaliga odlingslandskapet har vägen ett stort kulturhistoriskt värde. Stenmurarna är det kulturelement längs gotländska vägar, som Vägverkets utredning *Kulturmiljöåtgärder – bevarande och levandegörande av kulturhistoriskt värdefulla vägmiljöer* (2002*),* sett som viktigast att bevara och skydda för att säkerställa vägarnas kulturvärden. Denna väg är en av dem, som Vägverket utsett som *kulturväg* p g a vägmiljöns mycket höga kulturhistoriska värden. Vägen är också ett *vägminne* och finns som sådant beskriven i boken *På stigar och vägar - en guide till gotländska vägminnen* (1996).

1.3 Presentation och syfte med projektet

Längs den drygt 17 km långa vägsträckningen finns ett näst intill sammanhängande stenmurssystem, ofta med ett karaktäristiskt brett gaturum mellan vägbana och mur. Murarna längs vägen har under 1990-talet genom Länsstyrelsens försorg genomgått restaureringar. Med tiden har de dock börjat växa igen och när det grönskar är många av dem nästan osynliga. Här finns ett stort röjningsbehov, då flera murar hotas av igenväxning. Murarna är fortfarande i relativt gott skick, men några behöver justeras.

Vid vägen finns flera gaturum mellan nuvarande väg och äldre vägsträckning. De äldre sträckningarna kantas vanligtvis av murar, varför även de bör röjas för att kunna följa murarnas sträckning och för att lyfta fram vägens historia. I några fall har också angränsande murar, som spelar avgörande roll för upplevelsen av vägmiljön och landskapsbilden, tagits med i skötselplanen.

Problemet med igenväxning finns oftast i ännu högre grad på murarnas baksida, även om området där betas. Baksidan är privat mark men även där krävs alltså röjning, borttagande och ersättning av igenvuxet stängsel, borttagande eller uppkvistning av träd mm. För att vidta åtgärder där och för eventuella renoveringar av murar mm behövs Länsstyrelsens men också markägares hjälp.

År 2004 och 2006 gjordes motsvarande upprustningar för väg 514 respektive 500, båda med gott resultat. Arbetena på dessa vägar fortsätter nu efter de skötselplaner, som togs fram för de båda vägarna. Innevarande år har man inom Vägverkets miljöarbete fått medel för liknande åtgärder på väg 504: Medlen är till för att lyfta fram, synliggöra och om möjligt återställa de murar inom vägområdet som är av störst vikt att bevara. Målet är att vägen skall återfå sitt karaktäristiska utseende och att göra stenmurarna synliga och tillgängliga.

För att kunna hantera problemet med kulturhistoriskt väganknytna företeelser utanför vägområdet, behöver insatserna bedrivas i samarbete med Länsstyrelsen. Samarbetet innebär att Vägverket utför åtgärder inom vägområdet fram till stenmurarna, medan Länsstyrelsen, med ekonomiskt stöd från Vägverket, genomför behövliga åtgärder på och bakom dessa samt tar de markägarkontakter som behövs. Upplägget är detsamma som använts tidigare för kulturvägarna i Grötlingbo (väg 514) och Sundre (väg 500).

Inför arbetet med kulturväg 504, behöver en detaljerad åtgärdsplan med karta tas fram liksom en skötselbeskrivning för vägområdets och stenmurarnas fortsatta och framtida vård. De generella

principer och riktlinjer för kulturhistoriskt värdefulla vägsträckor med stentunar/vastar som tagits fram i samband med tidigare utförda åtgärder för kulturvägar på Gotland kommer att användas. Information om den aktuella vägen och de arbeten som görs, bör även dokumenteras och information om projektet spridas via brev och/eller informationsmöten i de berörda bygderna. Efter genomförda insatser bör information även ske via skyltning i anslutning till den aktuella vägen.

Näs
Burgsviken
Fide
Burgsvik
Öja
Hamra
Vamlingbo
Sundre
Vändburg
Näsudden
Olsvenne
Fidenäs
Olovs
Unghanse
Austerrum
Faludden
Sandar
Norrgårde
Storms
Sallmunds
Holmhällar
Holighoimen
Grötlingboudd
Smiss
Norrkvie
Sigsarve
Roes
Lunds
Slas
Gotlandsleden
Alvret
Lilimyr
Kvärnmyr
Ajnviken
Yttre Stockviken
Inre Stockviken
Grunnet
Tuvikan
Klasarden
Vaklärden
St Siglajvs
Skals
Rossärd
Langärd
Tvärärd
Ortärd
Storärden
Udden
Bredkvie
Gislo
Domerarve
Rohnarve
Boobenarve
Botarve
Rudvie
Sandkvie
Barkarve
Barkarveärden
Ollajvs
Sigfride
St Simunds
Siobenarve
Aurgrunnsärden
Sibbjäns
Bottarve
Sigrajvs
Petsarve
Bilds
Kvarne
Rofinds
Bonsarve
Lingsarve
Sterstugu
Langmyre
Sippmanne
Austre
Augstens
Rembs
Nore
Norebod
Suders
Hammershavehällar
Raukområde
Skvalpvik
Fågelskyddsområde
Ottes
Hallbjäns
Muskmyr
Värnes
Tomase
Tore
Majsh
Valar
Mjölhatte
Mjölhatte träsk
Strands
Kulhaken
Snäckvik
Grumpvik
Ojmunds
Ojmundsbon
Raude hunden
Bankvät
Själgang
Tuttar
Utärden
Dorvgrunn
Flunting
Koärd
Uddvide skär
Stepeludden
Unghanseskär
Klasen
Nybro
Hulinge
Kaksk
Norrkvie
Kattlunds
Uddvide
Rums
Vges
Domerarve
Skalö
Sallmunds
Roes
Rangsarve
Tomsarve
Guns
Lingsarve
Båtels
Skärsbod
Osterby
Fide
Bröderna
Dagsan
Jakobs
Tinviken
Undärden
Mårtarve
Böleke
Viklunde
Kacharve
Grötlingboudd
Själgang
Tuttar
Utärden
Dorvgrunn
Flunting
Koärd
Uddvide skär
Stepeludden
Unghanseskär
Barkarveärden
Faludden
Aurgrunnsärden
Yttre Stockviken
Inre Stockviken
Ajnviken
Raude hunden
Sallmundsudd
Hammershavehällar
Raukområde
Skvalpvik
Fågelskyddsområde
Holighoimen
Norebod
Rembs
Holmhällar
Sundre
Hallbjäns
Lilimyr
Kvärnmyr
Muskmyr
Alvret
Vändburg
Sallmunds
Storms
Hamra
Skogs
Ojmunds
Vamlingbo
Lingsarve
Sterstugu
Bilds
Storms
Rofinds
Bonsarve
Sigfride
Sigrajvs
Bottarve
Sibbjäns
Petsarve
Norrgårde
Ollajvs
Sigfride
St Simunds
Siobenarve
Faludden
Aurgrunnsärden
Yttre Stockviken
Inre Stockviken
Sandar
Barkarveärden
Sandkvie
Barkarve
Rudvie
Botarve
Boobenarve
Rohnarve
Unghanse
Domerarve
Austerrum
Gislo
Björklunda
Olovs
Grunnet
Bredkvie
Udden
Storärden
Ortärd
Skärsbod
Osterby
Fide
Fidenäs
Alvret
Olsvenne
Näsudden
Skals
Rossärd
Langärd
Tvärärd
Vaklärden
St Siglajvs
Klasarden
Gotlandsleden
Lingsarve
Tomsarve
Guns
Båtels
Näs
Skalö
Sallmunds
Roes
Rangsarve
Sigsarve
Jakobs
Undärden
Dagsan
Mårtarve
Böleke
Roes
Kattlunds
Uddvide
Rums
Vges
Domerarve
Lunds
Slas
Smiss
Viklunde
Kacharve
Grötlingboudd
Norrkvie
Klasen
Nybro
Hulinge
Kaksk
Bankvät
Själgang
Tuttar
Utärden
Dorvgrunn
Flunting
Koärd
Uddvide skär
Stepeludden
Tinviken
Unghanseskär
Barkarveärden
Faludden
Aurgrunnsärden
Yttre Stockviken
Inre Stockviken
Ajnviken
Raude hunden
Sallmundsudd
Hammershavehällar
Raukområde
Skvalpvik
Fågelskyddsområde
Holighoimen
Norebod
Rembs
Holmhällar
Sundre
Hallbjäns
Lilimyr
Kvärnmyr
Muskmyr
Alvret
Vändburg
Sallmunds
Storms
Hamra
Skogs
Ojmunds
Ojmundsbon

2. Åtgärder för stentunarna/vastarna längs väg 504

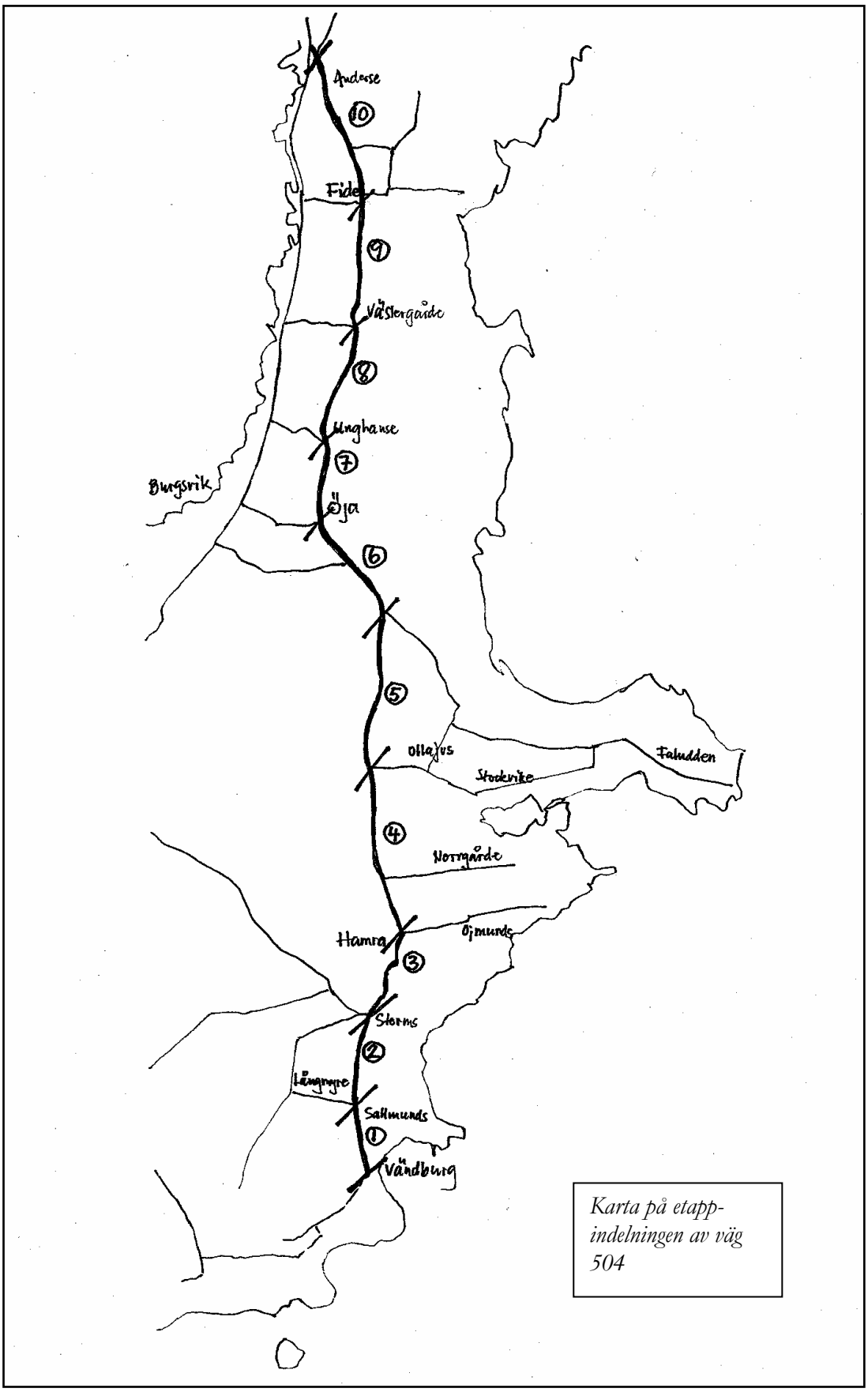

Karta på etapp-indelningen av väg 504

2.1 Delsträcka 1: Väg 504- Vändburg Hamra – Vägskäl Långmyre 0 – 1,1 km

Vändburgs gamla hamn och fiskeläge i söder vid vägens början.
Foto från väster.

Vändburgs fiskeläge. Den gamla torkplatsen för fiskenäten - gistummet - bakom bodarna är inhägnat av en lång mur eller vast, som sedan fortsätter upp till väg 504. Foto från öster.

Vastarna från fiskeläget syns ganska väl i det kuperade landskapet. Foto från väster.

Sikten mot hamnen och muren längs skogskanten börjar dock växa igen. Landskapsbilden från vägen skulle bli bättre om de flesta, men inte alla, buskarna mellan vägen och muren togs bort. Foto från nordväst.

I öppna landskap spelar angränsande murar också en viktig roll. De fångar och riktar blicken ut mot närlandskapet. Ofta kan dessa murar följas långt och förhöjer därmed landskapsbilden från vägen. Om möjligt bör därför även sådana bimurar synliggöras genom röjning. Muren framför gården är en sådan viktig mur. Foto från söder.

På backkrönet ligger vägskälet till Långmyre. Söder om backkrönet finns på båda sidor skogsbeväxta gaturum, där murarna idag skyms av träd. En uppkvistning kanske skulle räcka för att göra dem synliga Samråd krävs dock först med markägare och intillboende. Foto från söder.

Samma gaturum sett från vägskälet mot Långmyre. Om skogen glesas ur eller träden kvistas upp och muren röjs på båda sidor, kommer vasten att vara synlig ända fram till ladugården. Foto från norr.

Gårdar och stenmurar syns långt i det vidöppna beteslandskapet vid Sallmunds på vägens östra sida. Foto från väster.

Litet betydelsefullt gaturum, som bör synliggöras bättre mittemot vägen till Långmyre. Kanske en gång platsen för en kvarn? Foto från väster.

Att åtgärda på delsträcka 1	**Åtgärd**
*** 0,0 vänster sida ca 20 m tvärmur till vasten bakom fiskebodarna	*** Röjning framför och bakom
*** 0,1 vänster sida 100 m längs fiskelägesvägen	*** Röjning framför och bakom
*** 0,1 höger sida 120 m längs fiskelägesvägen	*** Röjning framför och bakom
*** 0,3 vänster sida 360 m	*** Röjning framför och bakom
*** 0,3 höger sida 200 m + 50 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 0.6 vänster sida 210 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 0,9 höger sida Bimur 20 m	*** Röjning framför och bakom
*** 0,9 höger sida 90 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 0,9 vänster sida 50 m	*** Röjning framför och bakom
*** 0,9 höger sida 30 m + 30 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 0,9 vänster sida gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 10,0 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,0 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,0 höger sida Bimur 100 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärd
Övriga stentunar	Röjning framför

2.2 Delsträcka 2: Vägskäl Långmyre – Vägskäl Storms 1,1 – 2,4 km

Anslutande väg mot Sallmunds udd med fina och för landskapet viktiga vastar att bevara och synliggöra. Foto från väster.

Norr om Sallmunds på vägens östra sida finns denna fina bimur, som sträcker sig ut i betesmarken. Ur landskapsbildssynpunkt borde även denna röjas och hållas efter. Foto från väster.

Här och var skymtar man havet på östra sidan tack vare röjda och betade marker. Foto från väster.

Båda sidor av vägen flankeras av enstaka träd, vilket ger ett allé-artat intryck. Sådana träd ger känsla av både djup och rymd och bör alltid sparas i öppna landskap. Foto från söder.

På den västra sidan saknas bete och här är mer igenväxt. Svarttallarna i förgrunden är ett främmande inslag. Foto från söder.

Vid Storms finns både kvarnruin och flistakshus. I dungen till höger i bild kanske det rosafärgade tvåvåningshuset vid Botrajvs kan anas. Foto från söder.

Vägskiljet vid Storms. Vastarna norr och söder om vägskiljet döljs så gott som helt av enar. Om dessa röjdes, skulle ett präktigt gaturum med svängda murar framträda. Även sikten skulle bli bättre.
Foto från söder.

Att åtgärda på delsträcka 2	**Åtgärd**
*** 1,1 vänster sida 240 m	*** Röjning framför och bakom
*** 1,1 höger sida 180 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,3 höger sida Bimur 300 m på södra sidan till gården	*** Röjning framför och bakom
*** 1,3 höger sida Bimur 200 m på norra sidan samma väg	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,3 höger sida 250 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,3 vänster sida 200 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,4 höger sida Bimur 150 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,4 höger sida 250 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,4 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,7 höger sida 150 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,7 vänster sida 160 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,8 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
***1,8 vänster sida 160 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 2,1 höger sida 310 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 2,2 vänster sida 200 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 2,4 höger sida 60 m	*** Röjning framför och bakom
*** 2,4 vänster sida ca 50 m in på väg + gaturum	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

2.3 Delsträcka 3: Vägskäl Storms – Vägskäl Ojmunds 2,4 – 3,8 km

Väg och landskap söder om Hamra kyrka. Foto från söder.

Söder om Botrajvs saknas mur längs vägens östra sida. Här drar istället en tvärgående vast i åkern till höger ögonen till sig. Mycket lite skulle behövas för att göra den mer synlig och därmed få ett fint blickfång från vägen. Foto från söder.

Den västra sidans vast är ordentligt igenväxt. Foto från söder.

I kurvan söder om Hamra kyrka finns en låg men betydelsefull vast. Eftersom den ligger mitt i synfältet bör den framhållas, men här kan det ske med maskinklippning. Foto från söder.

Vid Botrajvs finns en gammal vägslinga på vägens östra sida. Både den och mellanrummet mellan de båda vägarna är idag igenväxt.
Foto från söder.

Vägslingan ligger högt i landskapet och är välbevarad. Västra sidan begränsas av en mur, som döljs av växtlighet. Foto från söder.

Norra delen av den gamla vägslingan. Vägen är tydlig men snart helt oframkomlig. Att synliggöra den och muren mot dagens väg, skulle vara ett lyft för hela området. Foto från söder.

Den vackra gården Botrajvs från den gamla vägslingan.
Foto från nordväst.

Från dagens väg syns knappast gården Botajvs alls bakom växtligheten. Om vägslingan röjdes fram liksom mellanrummet mellan vägarna, skulle gården åter synas från vägen. Stora och fruktbärande träd i området bör sparas liksom enstaka enbuskar. Foto från norr.

Kanske är man i bygden positiv till att röja och lyfta fram även detta gaturum mitt i Hamra - mittemot avtagsvägen till Ojmunds. Foto från söder.

Att åtgärda på delsträcka 3	**Åtgärd**
*** 2,4 vänster sida 150 m + 50 m in på väg + gaturum	*** Röjning framför och bakom
*** 2,4 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom
*** 2,4 höger sida 60 m	*** Röjning framför och bakom
*** 2,6 höger sida Bimur ca 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 2,8 höger sida röjning gammal vägslinga 300 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 3,1 vänster sida i kurva 130 m	*** Maskinklippning häck
*** 3,2 höger sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 3,4 vänster sida 30 m	*** Röjning framför och bakom
*** 3,5 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 3,6 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

2.4 Delsträcka 4: Vägskäl Ojmunds – Vägskäl Ollajvs/Stockvike 3,8 – 6,3 km

Norr om tätbebyggelsen i Hamra saknas murar, men här vid vägen mot Norrgårde, tar de vid igen. Tidigare gick vägen just här först öster, sedan väster om nuvarande väg. Än idag syns spåren tydligt, framför allt på västra sidan, där vägslingan nu är framröjd.
Foto från söder.

Den framröjda vägslingan på västra sidan med tillhörande murar och typiskt brett mellanrum mellan väg och mur.
Foto från söder.

Den gamla vägslingan är det enda mer intressanta inslaget på denna vägsträcka, som kantas av skog. Den bör fortsatt hållas röjd och öppen. Murarna som flankerar den behöver dock restaureras.
Foto från nordväst.

Den östra sidans vastar är i gott skick. Bakom träden döljer sig en fin bimur, som borde synliggöras bättre. Enbuskar och träd framför röjs respektive kvistas upp. Foto från söder.

Välbevarad mur med röjd och bra betad innersida på vägens östra sida. Foto från norr.

Den västra sidans vastar är i sämre skick, framför allt behöver de röjas. Foto från söder.

På östsidan finns en vast med detta hål för räven.
Foto från väster.

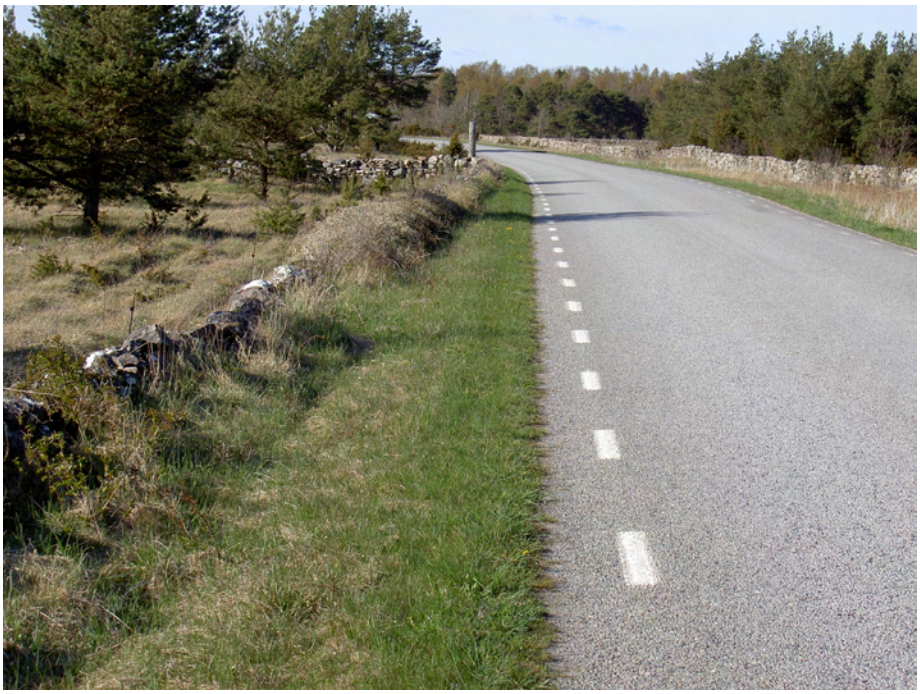

Längre norrut är vasten på västra sidan låg, byggd som en halvtun.
Halvtunar gjordes där det var ont om sten och kompletterades med en överbyggnad av trä. Numera används taggtråd eller eltråd.
Foto från söder.

På östra sidan söder om vägen mot Stockvike kan man ana var vägen gick fram tidigare. Den gamla vägbanken behöver röjas och lyftas fram så att både den och muren intill blir fullt synliga från vägen. Träd som skymmer kvistas upp och bara fina enar sparas. Vägbanken fortsätter sedan ca 200 m norr om Stockvikevägen. Foto från söder.

Att åtgärda på delsträcka 4	**Åtgärd**
*** 4,5 höger sida 60 m –del av gammal vägslinga	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 4,6 höger sida 80 m – del av gammal vägslinga	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** *** 4,8 vänster sida 400 m - gammal vägslinga med vastar på båda sidor	*** *** Röjning framför och bakom, trädåtgärder, restauering
*** 5,0 höger sida ca 70 m	*** trädåtgärder
*** 5,0 vänster sida 160 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,2 vänster sida 350 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,3 höger sida Bimur ca 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,5 vänster sida 200 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,8 vänster sida 130 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,9 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 6,0 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 6,1 höger sida 150 m - gammal vägbank +gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
Övriga stentunar	Röjning framför

2.5 Delsträcka 5: Vägskäl Ollajvs/Stockvike - Vägskäl Faludden 6,3 – 8,7 km

Igenväxt gaturum på östsidan, norr om vägskiljet mot Ollajvs. Tätt intill huset i bakgrunden syns den gamla vägbanken. Det vore trevligt om gaturummet och vägbanken frilades även på denna sida, om markägare går med på det. Foto från väster.

Vägbankens stenmur skymtar bakom träd och sly.
Foto från väster.

Vid Skogetomt finns på västra sidan ett vägskäl med sneddad vast, ett minne från den tid då vägar ofta var delade vid vägskiljen. I dag föredras raka vägskäl och därför bildas gaturum mellan vast och väg. För att tydliggöra historien här, bör området framför vasten röjas och vasten synliggöras. Foto från söder.

Tät och vacker gårdsmiljö vid Rudvier på vägens västra sida.
Foto från söder.

Kurvan vid Rudvier med ålderdomlig bebyggelsemiljö, beteshagar och lummiga ängsmarker, allt inhägnat av stenmurar.
Foto från söder.

Vastarna som gränsar till änget vid Rudvier döljs helt när det grönskar.
Foto från sydväst.

Norr om ängsmarken vid Rudvier finns en mycket igenväxt vast på väst-sidan. Foto från söder.

Söder om Faluddevägen öppnar sig landskapet och jord och himmel tycks mötas. Här finns fina men dolda vastar. En röjning av dem och gaturummen på båda sidor om vägen, skulle höja upplevelsen av detta vackra landskap. I området finns även välhållna kvarnar. Foto från söder.

Bakom den nästan helt dolda vasten på östra sidan finns betesmark med till synes oändliga vidder – en försmak till det helöppna landskapet ute på Faludden. Idag kan detta knappast anas. Foto från väster.

Väderkvarnarna i området är snart helt dolda av det som växt upp vid vast och på gaturum. Här krävs rejäl röjning. Hela gaturummet frigörs liksom vasten, så att kvarnarna och den öppna heden bakom åter syns från vägen. Foto från sydväst.

Även sikten mot sjön ska åter kunna uppfattas från vägen.
Foto från väster.

Samma område sett från vägskälet mot Faludden. Även på västra sidan finns ett gaturum, som bör röja fram. Foto från norr.

Att åtgärda på delsträcka 5	**Åtgärd**
*** 6,3 höger sida 230 m – gammal vägslinga + gaturum - *om det medges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 7,1 vänster sida 100 m - sned vast vid vägskäl	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 7,3 höger sida 50 m	*** Röjning framför och bakom
*** 7,6 höger sida 200 m Bimur	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 7,6 höger sida 200 m	*** Röjning framför och bakom
*** 7,8 vänster sida 110 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 8,0 vänster sida 70 m	*** Maskinklippning häck
*** 8,1 höger sida 500 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 8,1 vänster sida 240 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 8,3 vänster sida 120 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom
*** 8,4 vänster sida 150 m	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

2.6 Delsträcka 6: Vägskäl Faludden – Vägskäl söder om Öja kyrka 8,7 – 10,3 km

En för landskapsbilden viktig vast på vägens östra sida strax norr om Faluddevägen. Detta är en bimur, som bör röjas fram och synliggöras ca 100 m in från vägen. Foto från väster.

Vasten norr om Faluddevägen är på östra sidan mycket igenväxt. Buskar och träd tränger på och skadar vasten om den inte röjs på båda sidor. Foto från söder.

Mitt emot på vägens västra sida ligger ett fint litet torp med i landskapet inskjutna vastar på båda sidor. Dessa vastar bör också röjas.
Foto från nordöst.

Längre norrut vidtar öppen betesmark på östra sidan. Längst i söder begränsas den av en praktfull mur, som om möjligt borde synliggöras bättre mot vägen. Foto från nordväst.

Vägskäl mot Burgsvik på vägens västra sida. De flankerande vastarna på Burgsviksvägen synes öppna famnen mot resenären. Därför bör de röjas och synliggöras 100 m in på södra sidan och 30 m in på norra sidan. Foto från öster.

Mittemot på östra sidan ligger Torstädar brya – en magisk plats med forntida namn. Foto från väster.

Norr om Torstädar brya på östra sidan vägen finns ännu en vast, som hotas av påträngande växtlighet. Foto från söder.

Öppet betesområde söder om Öja kyrka med välbevarad halvtun och diskret överliggande eltråd. Foto från sydväst.

På andra sidan vägen ligger en torpmiljö med långt indragen vast. Både den och gaturummet framför borde kunna synliggöras bättre, under förutsättning att torpägaren medger det. Foto från nordöst.

Grunden efter en kraftig vast i betesområdet söder om Öja kyrka. Även låga vastar är viktiga att behålla och vårda, särskilt om de ligger i ett så öppet landskap som här. Foto från norr.

Invid kurvan söder om Öja kyrka står en milsten. Alla murar mot vägen ska röjas, även mot tomt. Här är det extra viktigt, eftersom sikten är skymd. Foto från söder.

Låg vast efter kurvan söder om Öja kyrka. Att klippa och underhålla denna vast årligen skulle kräva alltför mycket jobb. Därför får den maskinklippas. Foto från norr.

Att åtgärda på delsträcka 6	**Åtgärd**
*** 8,7 höger sida Bimur 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 8,7 höger sida 410 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 8,7 vänster sida 270 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 9,0 vänster sida 110 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,0 höger sida Bimur ca 200 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,0 höger sida 370 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,2 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,3 vänster sida 110 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,4 vänster sida 100 m in på södra sidan av väg mot Burgsvik	*** Röjning framför och bakom
*** 9,4 vänster sida 30 m in på norra sidan av vägen mot Burgsvik	*** Röjning framför och bakom
*** 9,4 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,4 höger sida 370 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 9,6 vänster sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,7 vänster sida 120 m + gaturum - *om tillåtelse ges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 9,9 höger sida Bimur låg ca 150 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,9 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,9 höger sida 130 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,0 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,2 höger sida 70 m	*** Maskinklippning häck
Övriga stentunar	Röjning framför

2.7 Delsträcka 7: Vägskäl söder om Öja kyrka – Vägskäl Gissle 10,3 – 11,5 km

Från Öja kyrka vidtar en allt lummigare landskapsbild, vilket innebär fler igenväxta vastar längs vägen. Här på vägens västra sida strax söder om kyrkan är en av dem, som behöver röjas. Foto från söder.

Nära Öja kyrka finns många minnesmärken från medeltid. I muren norr om kyrkan syns fönstret till den medeltida prästgården. Resterna av husets källargrund syns i den nuvarande prästgårdsträdgården innanför. Foto från söder.

Söder om prästgårdsmuren vidtar ett avsmalnande gaturum, där muren delvis försvinner bakom grönskan. Muren är värd ett bättre öde och bör synliggöras, utan att större träd behöver tas bort.
Foto från nordöst.

Vy från det smala gaturummet med en skymt av den medeltida kastalen till höger. Foto från sydväst.

Vid Domerarve flankeras grinden av höga huggna grindstolpar av sten. Dessa härstammar också från medeltiden och prydde då som nu gårds-infarter på Sudret. Foto från väst.

Vid Domerarve finns många fina och vällagda vastar, men de håller på att växa igen på grund av brist på betande djur. Foto från söder.

I området finns vackra ängen med klappade träd. Även ängena börjar växa igen. Foto från sydöst.

En av stenmurarna vid änget norr om Domerarve på vägens västra sida. Muren hotas av växtlighet på båda sidor. Foto från söder.

Intill vägskälet mot Gissle finns en agtäckt ladugård. Foto från söder.

Att åtgärda på delsträcka 7	**Åtgärd**
*** 10,3 höger sida 90 m	*** Maskinklippning häck
*** 10,4 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,5 vänster sida 60 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,6 höger sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,7 höger sida 120 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,8 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
***10,9 höger sida Bimur ca 50 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,1 vänster sida 40 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 11.1 vänster sida 300 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,1 höger sida 160 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11, 4 vänster sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,5 vänster sida 50 m.	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

2.8 Delsträcka 8: Vägskäl Gissle – Vägskäl Västergårde 11,5 – 13,3 km

Fint gaturum invid Unghanse på vägens östra sida. Muren bakom träden borde dock kunna tas fram bättre genom t ex uppkvistning. Samråd krävs dock med närboende. Foto från sydväst.

Öppet landskap norr om Unghanse med välbevarade vastar och brett gaturum mellan mur och väg. Foto från norr.

Murarna blir sommartid nästan helt dolda p g a uppväxande sly.
Foto från nordväst.

Vastar längre norrut vid Unghanse Foto från söder.

Den västra sidans vast invid gården sköts föredömligt. Foto från sydöst.

En viktig bimur på östra sidan som bör synliggöras bättre från vägen. Foto från väster.

Milstolpen står i ett gaturum där sly och en del träd bör tas bort efter samråd med närboende. Foto från sydväst.

Vy norrut från Unghanse . Foto från söder.

Igenvuxna vastar i kurvan vid Lilla Västergårde. Detta är för landskaps-bilden mycket viktiga vastar, bl a eftersom de ligger i kurva. Här krävs rejäl röjning på båda sidor vägen. Foto från norr.

Vid vägskälet söder om Västergårde finns en fin, idag dold, mur på västra sidan. Den borde kunna röjas fram, men även här krävs först diskussion med närboende. Foto från nordväst.

Att åtgärda på delsträcka 8	**Åtgärd**
*** 11,5 vänster sida 10 m sned vast mot Gisslevägen	*** Röjning framför och bakom
*** 11,5 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 11, 6 höger sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,7 vänster sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,8 vänster sida 40 m	*** Maskinklippning häck
*** 11,9 höger sida 620 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 11,9 vänster sida 350 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,2 höger sida Bimur ca 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,4 höger sida Bimur ca 150 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 12,2 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 12,4 vänster sida 110 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,4 höger sida 60 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 12,4 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,5 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,6 höger sida 60 m + gaturum med milsten	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 12,7 vänster sida 40 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,8 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,8 höger sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,9 vänster sida 40 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,9 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 13,0 höger sida 230 m	*** Röjning framför och bakom
*** 13,1 vänster sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 13.3 vänster sida 50 m + gaturum - *om tillåtelse ges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 13,3 höger sida Bimur ca 100 m	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

2.9 Delsträcka 9: Vägskäl Västergårde – Vägskäl Fide kyrka 13,3 – 15,1 km

Även vid vägskälet söder om Stora Västergårde finns på västra sidan sneda murar som bör synliggöras genom röjning.
Foto från sydväst.

Mitt i den sneddade muren växer ett karaktärsfullt träd som ska sparas. Normalt tas träd i och nära vastar bort, men här får undantag göras. Muren får anpassas efter trädet istället. Trädet ska inte heller klappas.
Foto från öster.

Ett igenväxt gaturum mittemot på östra sidan om vägskälet. Röjningen just här i söder får ske efter samråd med markägare och närboende. Foto från sydväst.

Gaturummet är långt och fortsätter flera hundra meter längs vägens östra kant. Bakom den ingenväxta vasten öppnar sig ett beteslandskap. Detta och vasten ska synliggöras. Foto från sydväst.

Vy över en liten del av det långa och breda gaturummet på östra sidan intill Stora Västergårde. Foto från sydväst.

Lummigheten tilltar vid Bredkvie. Foto från sydväst.

Vasten mot betesmarken vid Bredkvie ligger lågt i förhållande till vägen och har med åren blivit alltmer igenväxt. Här längs vägen växer stora träd, som alla bör sparas. Foto från väster.

Även vasten mittemot är svårt igenväxt med sly och syns inte sommartid. Foto från söder.

Markerna och den täta gårdsmiljön vid Bredkvie är kulturhistoriskt intressanta. I Bredkvie bodde och verkade konstnären Tyra Lundgren vid 1900-talets mitt, dock inte på just denna gård. Foto från väster.

Tyra Lundgrens högt älskade änge i Bredkvie sett från vägen.
Foto från nordväst.

Vägsträckan vid Bredkvie ger ett mycket lummigt intryck och vastarna döljs här av grönskan. Foto från norr.

Längre norrut, närmare Fide kyrka, vidtar kargare marker, som betas. På östra sidan finns ett gaturum med indragen vast, som nu föredömligt ingår i betesområdet. Gaturummet framför behöver röjas, så att vasten och utsikten mot sjön åter blir fullt synlig från vägen.
Foto från norr.

På motsatt sida vägen finns ett mindre trädbevuxet gaturum, som också bör lyftas fram och röjas, så att den vackra ängs- och hagmarken bakom muren kan ses. Karaktäristiska och vackra träd som tallen liksom fruktträd sparas. Foto från öster.

Låg men viktig mur söder om Fide kyrka längs vägens östra sida. Denna vast får skötas via maskinklippning. Foto från söder.

En viktig bimur i betesområdet söder om Fide kyrka som är värd att röjas och synliggöras bättre från vägen. Foto från väster.

Att åtgärda på delsträcka 9	**Åtgärd**
*** 13,3 vänster sida 50 m sneddad vast med fint träd	*** Röjning framför och bakom
*** 13,3 höger sida 50 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 13,4 höger sida 40 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 13,5 höger sida 400 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 13,5 vänster sida 60 m	*** Röjning framför och bakom
*** 13,6 vänster sida 250 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,0 vänster sida 290 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,0 höger sida 200 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,3 vänster sida 200	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,3 höger sida 160 m	*** Röjning framför och bakom
*** 14,4 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,5 höger sida 80 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom
*** 14,6 vänster sida 50 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,8 vänster sida 160 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,9 höger sida Bimur 20 m	*** Röjning framför och bakom
*** 14,9 höger sida 60 m	*** Maskinklippning häck
*** 15,0 höger sida 80 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
Övriga stentunar	Röjning framför

2.10 Delsträcka 10: Vägskäl Fide kyrka - Vägskäl Fidenäs 15,1 - 17,4 km

På vägens västra sida mittemot Fide kyrka finns en parkeringsplats med bord och bänkar. Bakom buskaget finns en vast, som bör röjas fram, men med början först ***norr*** *om sittplatsen. Buskaget söder därom sparas som vindskydd, skydd för insyn och skydd för fåglar. Foto från söder.*

Murar norr om Fide kyrka på vägens östra sida. Den närmaste tillhör en militär anläggning från andra världskriget. Foto från norr.

Postställe i den militära anläggningen intill vägen. Anläggningen är så gott som helt igenväxt, men bör röjas fram, eftersom den är en del av Fides historia. Det är här som Gotland är som smalast. Här hade man kontroll och sikt över näsets kuster liksom över vägen.
Foto från nordväst.

Norr om militäranläggningen på samma sida vägen finns ett igenvuxet gaturum som också borde röjas fram tillsammans med tillhörande murar.
Foto från norr.

Lite längre norrut finns på vägens västra sida ytterligare ett gaturum med bakomliggande mur, som borde synas bättre. Foto från nordöst.

Igenväxt vast på vägens västra sida i närheten av Fide Form.
Foto från söder.

Ett av vägens mest betydelsefulla partier med det karaktärsfulla lilla förrådshuset, försett med flistak och medeltida fönsteröppning. Huset är ihopbyggt med en källare, också den i sten. Foto från nordöst.

Strax norr om den gamla förrådsbyggnaden ligger detta änge med klappade träd.
Foto från söder.

Ett lummigt och igenväxt parti av vägens östra sida i anslutning till Fide prästänge. Bakom buskaget i trädstorlek på vägens östra sida döljer sig byggnadsminnet Päronlunde. Foto från sydväst.

Päronlunde alldeles intill vägen har många för Sudret karaktäristiska och ålderdomliga drag t ex flistak. Foto från nordväst.

Markerna invid Päronlunde är tidsenligt stängslade. Foto från sydväst.

Norr om Päronlunde är vasten på östra sidan numera dold av uppvuxen vegetation. Foto från söder.

På västra sidan ligger Fide prästänge. Här finns en mer eller mindre bevarad vast mot vägen. I den norra delen kommer muren snart att raseras för trycket av växtlighet intill, om muren inte frigörs.
Foto från sydöst.

Låg vast norr om prästänget på vägens östra sida. Uppväxande sly på båda sidor om vasten gör att varken den eller landskapet bakom kommer att upplevas under den gröna perioden. Foto från sydväst.

Välskött halvvast med räcke i anslutning till bebyggelse på östra sidan vägen nära Anderse. Vasten fortsätter norrut, men där är den tyvärr överväxt. Foto från söder.

Gammal vägslinga med igenväxt gaturum invid backkrön och kurva vid Anderse. Foto från norr.

Den gamla vägslingan begränsas mot väster av en mur, som knappt kan anas. Ur kultursynpunkt skulle det vara intressant att få lyfta fram både mur och gaturummet igen genom röjning och gallring, om husägare och markägare tillåter det. Foto från norr.

Infarten mot Storsudret för de som kommer norrifrån. Den nästan igenväxta vasten på vägens västra sida gränsar till ett område, som idag är fullt av hål och gångar efter tidigare sandstensbrytning. Foto från norr.

Nära vägskälet vid Fidenäs är vasten på västra sidan helt dold av buskar och träd. Foto från söder.

Bakom träd, sly och ene invid vägkorsningen finns på östra sidan ett öppet välbetat landskap som borde synas betydligt bättre från vägen. Foto från norr

Om gaturummet till vänster på bilden röjdes, skulle sikten i korsningen bli bättre. Hela landskapsbilden för området skulle samtidigt förändras och lyftas när det öppna beteslandskapet bakom vasten åter blev synligt.
Foto från norr.

Att åtgärda på delsträcka 10	**Åtgärd**
*** 15,1 vänster sida 200 m - vid P-plats - *med början norr om stenbordet*	Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,2 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom
*** 15,3 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 15,3 vänster sida 160 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,3 höger sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 15,4 höger sida 110 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,6 vänster sida 40 m + litet gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,7 höger sida 60 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,8 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
***15,8 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,8 vänster sida 140	*** Röjning framför och bakom
*** 16,0 höger sida 180 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,0 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,2 höger sida 50 m – halvtun m räcke vid Päronlunde	*** Röjning framför och bakom
*** 16,2 höger sida Bimur ca 200 m – halvtun med räcke vid Päronlunde	*** Röjning framför och bakom
***16,3 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 16,5 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,5 höger sida 25 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,7 vänster sida 70 m	*** Maskinklippning häck
*** 16,8 höger sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,9 vänster sida 20 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 17,0 höger sida 30 m - före gaturum	*** Röjning framför och bakom
*** 17,1 höger sida 60 m – gammal vägslinga + gaturum – *om medgivande ges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 17,2 vänster sida 150 m – ingår även igenväxta vasten närmast vägkorsningen	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 17,3 höger sida 100 m + gaturummet vid vägkorsningen – *om medgivande ges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
Övriga stentunar	Röjning framför

2.11 Sammanfattning av åtgärder för delsträckorna 1 – 10

Att åtgärda på delsträcka 1	Åtgärd
*** 0,0 vänster sida ca 20 m tvärmur till vasten bakom fiskebodarna	*** Röjning framför och bakom
*** 0,1 vänster sida 100 m längs fiskelägesvägen	*** Röjning framför och bakom
*** 0,1 höger sida 120 m längs fiskelägesvägen	*** Röjning framför och bakom
*** 0,3 vänster sida 360 m	*** Röjning framför och bakom
*** 0,3 höger sida 200 m + 50 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 0.6 vänster sida 210 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 0,9 höger sida Bimur 20 m	*** Röjning framför och bakom
*** 0,9 höger sida 90 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 0,9 vänster sida 50 m	*** Röjning framför och bakom
*** 0,9 höger sida 30 m + 30 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 0,9 vänster sida gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 10,0 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,0 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,0 höger sida Bimur 100 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärd
Övriga stentunar	Röjning framför

Att åtgärda på delsträcka 2	Åtgärd
*** 1,1 vänster sida 240 m	*** Röjning framför och bakom
*** 1,1 höger sida 180 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,3 höger sida Bimur 300 m på södra sidan till gården	*** Röjning framför och bakom
*** 1,3 höger sida Bimur 200 m på norra sidan samma väg	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,3 höger sida 250 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,3 vänster sida 200 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,4 höger sida Bimur 150 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,4 höger sida 250 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,4 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,7 höger sida 150 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,7 vänster sida 160 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 1,8 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
***1,8 vänster sida 160 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 2,1 höger sida 310 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 2,2 vänster sida 200 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 2,4 höger sida 60 m	*** Röjning framför och bakom
*** 2,4 vänster sida ca 50 m in på väg + gaturum	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

Att åtgärda på delsträcka 3	Åtgärd
*** 2,4 vänster sida 150 m + 50 m in på väg + gaturum	*** Röjning framför och bakom
*** 2,4 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom
*** 2,4 höger sida 60 m	*** Röjning framför och bakom
*** 2,6 höger sida Bimur ca 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 2,8 höger sida röjning gammal vägslinga 300 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 3,1 vänster sida i kurva 130 m	*** Maskinklippning häck
*** 3,2 höger sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 3,4 vänster sida 30 m	*** Röjning framför och bakom
*** 3,5 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 3,6 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

Att åtgärda på delsträcka 4	Åtgärd
*** 4,5 höger sida 60 m –del av gammal vägslinga	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 4,6 höger sida 80 m – del av gammal vägslinga	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** *** 4,8 vänster sida 400 m - gammal vägslinga med vastar på båda sidor	*** *** Röjning framför och bakom, trädåtgärder, restauering
*** 5,0 höger sida ca 70 m	*** trädåtgärder
*** 5,0 vänster sida 160 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,2 vänster sida 350 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,3 höger sida Bimur ca 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,5 vänster sida 200 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,8 vänster sida 130 m	*** Röjning framför och bakom
*** 5,9 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 6,0 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 6,1 höger sida 150 m - gammal vägbank +gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
Övriga stentunar	Röjning framför

Att åtgärda på delsträcka 5	Åtgärd
*** 6,3 höger sida 230 m – gammal vägslinga + gaturum - *om det medges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 7,1 vänster sida 100 m - sned vast vid vägskäl	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 7,3 höger sida 50 m	*** Röjning framför och bakom
*** 7,6 höger sida 200 m Bimur	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 7,6 höger sida 200 m	*** Röjning framför och bakom
*** 7,8 vänster sida 110 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 8,0 vänster sida 70 m	*** Maskinklippning häck
*** 8,1 höger sida 500 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 8,1 vänster sida 240 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder

*** 8,3 vänster sida 120 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom
*** 8,4 vänster sida 150 m	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

Att åtgärda på delsträcka 6	**Åtgärd**
*** 8,7 höger sida Bimur 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 8,7 höger sida 410 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 8,7 vänster sida 270 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 9,0 vänster sida 110 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,0 höger sida Bimur ca 200 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,0 höger sida 370 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,2 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,3 vänster sida 110 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,4 vänster sida 100 m in på södra sidan av väg mot Burgsvik	*** Röjning framför och bakom
*** 9,4 vänster sida 30 m in på norra sidan av vägen mot Burgsvik	*** Röjning framför och bakom
*** 9,4 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,4 höger sida 370 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 9,6 vänster sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,7 vänster sida 120 m + gaturum - *om tillåtelse ges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 9,9 höger sida Bimur låg ca 150 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,9 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 9,9 höger sida 130 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,0 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,2 höger sida 70 m	*** Maskinklippning häck
Övriga stentunar	Röjning framför

Att åtgärda på delsträcka 7	**Åtgärd**
*** 10,3 höger sida 90 m	*** Maskinklippning häck
*** 10,4 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,5 vänster sida 60 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,6 höger sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,7 höger sida 120 m	*** Röjning framför och bakom
*** 10,8 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
***10,9 höger sida Bimur ca 50 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,1 vänster sida 40 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 11.1 vänster sida 300 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,1 höger sida 160 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11, 4 vänster sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,5 vänster sida 50 m.	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

Att åtgärda på delsträcka 8	Åtgärd
*** 11,5 vänster sida 10 m sned vast mot Gisslevägen	*** Röjning framför och bakom
*** 11,5 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 11, 6 höger sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,7 vänster sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 11,8 vänster sida 40 m	*** Maskinklippning häck
*** 11,9 höger sida 620 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 11,9 vänster sida 350 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,2 höger sida Bimur ca 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,4 höger sida Bimur ca 150 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 12,2 vänster sida 140 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 12,4 vänster sida 110 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,4 höger sida 60 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 12,4 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,5 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,6 höger sida 60 m + gaturum med milsten	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 12,7 vänster sida 40 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,8 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,8 höger sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,9 vänster sida 40 m	*** Röjning framför och bakom
*** 12,9 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 13,0 höger sida 230 m	*** Röjning framför och bakom
*** 13,1 vänster sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 13.3 vänster sida 50 m + gaturum - *om tillåtelse ges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 13,3 höger sida Bimur ca 100 m	*** Röjning framför och bakom
Övriga stentunar	Röjning framför

Att åtgärda på delsträcka 9	Åtgärd
*** 13,3 vänster sida 50 m sneddad vast med fint träd	*** Röjning framför och bakom
*** 13,3 höger sida 50 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 13,4 höger sida 40 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 13,5 höger sida 400 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 13,5 vänster sida 60 m	*** Röjning framför och bakom
*** 13,6 vänster sida 250 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,0 vänster sida 290 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,0 höger sida 200 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,3 vänster sida 200	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,3 höger sida 160 m	*** Röjning framför och bakom
*** 14,4 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,5 höger sida 80 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom
*** 14,6 vänster sida 50 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 14,8 vänster sida 160 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder

*** 14,9 höger sida Bimur 20 m	*** Röjning framför och bakom
*** 14,9 höger sida 60 m	*** Maskinklippning häck
*** 15,0 höger sida 80 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
Övriga stentunar	Röjning framför

Att åtgärda på delsträcka 10	**Åtgärd**
*** 15,1 vänster sida 200 m - vid P-plats - *med början norr om stenbordet*	Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,2 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom
*** 15,3 höger sida 100 m	*** Röjning framför och bakom
*** 15,3 vänster sida 160 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,3 höger sida 80 m	*** Röjning framför och bakom
*** 15,4 höger sida 110 m + gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,6 vänster sida 40 m + litet gaturum	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,7 höger sida 60 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,8 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
***15,8 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 15,8 vänster sida 140	*** Röjning framför och bakom
*** 16,0 höger sida 180 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,0 vänster sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,2 höger sida 50 m – halvtun m räcke vid Päronlunde	*** Röjning framför och bakom
*** 16,2 höger sida Bimur ca 200 m – halvtun med räcke vid Päronlunde	*** Röjning framför och bakom
***16,3 höger sida 30 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 16,5 vänster sida 90 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,5 höger sida 25 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,7 vänster sida 70 m	*** Maskinklippning häck
*** 16,8 höger sida 70 m	*** Röjning framför och bakom
*** 16,9 vänster sida 20 m	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 17,0 höger sida 30 m - före gaturum	*** Röjning framför och bakom
*** 17,1 höger sida 60 m – gammal vägslinga + gaturum – *om medgivande ges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 17,2 vänster sida 150 m – ingår även igenväxta vasten närmast vägkorsningen	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
*** 17,3 höger sida 100 m + gaturummet vid vägkorsningen – *om medgivande ges*	*** Röjning framför och bakom, trädåtgärder
Övriga stentunar	Röjning framför

2.12 Tidplan och beräknade kostnader: Väg 504 Vändburg - Fidenäs

Arbeten framför tunarna av VV:s driftentreprenör	**Tidpunkt för utförande**	**Beräknad kostnad**
Maskinklippning 2 ggr under växtsäsongen	Skiftet juni/juli 2007 Sept. 2007	

SkogSam-lagens arbeten : ***Röjning*** ***framför och bakom vast***	**Tidpunkt för utförandet**	**Beräknad kostnad**
Röjning 1 – 2 m brett bakom samt 1 m framför vast	Augusti – december 2007 (exakt när beror på tallprocessionsspinnaren)	1 140 000 kr
Bortforsling av röjt material om det inte kan brännas på plats		60 000 kr
		1 200 000 kr

SkogSam-lagens arbeten bakom vastarna: ***Ersättning (tråd och stolpar) samt uppsättning av nytt elstängsel/lammnät för sträckor med idag invuxet stängsel***	**Tidpunkt för utförandet**	**Beräknad kostnad för material samt uppsättning av stängsel à 20 kr/m. Ersättning för el-aggregat ingår ej.**
Beräknad invuxen stängselsträcka är 10 200 m	Augusti - december 2007 (exakt när beror på tallprocessionsspinnaren)	**204 000 kr**

KUNA-lagets arbeten: ***Övriga arbetsuppgifter:***	**Tidpunkt för utförandet**	**Kostnad**
Upplockning av sten från vägområdet Justering av f d renoverade murar längs vägsträckan. Uppkvistning eller borttagning av träd nära mur samt Reparation av murar där träd mm tagits bort	Under sept – dec. 2007 (exakt när beror på tallprocessionsspinnaren)	**180 000 kr**

Hela projektet under 2007		**Summa totalt: 1 574 000 kr**

3. Skötselplan för 2008 – 2013: Väg 504 Vändburg - Fidenäs

Ett vanlig och lämpligt intervall för skötselplaner är 5 år. Skötselplanen är tänkt att återanvändas och förnyas vart femte år med för den aktuella perioden nödvändiga justeringar.

Åtgärd	Tidpunkt	Förslag på utförare
Årlig tillsyn: Upplockning av nedfallen sten Eventuell reparation av mur Tillsyn av det kompletterande stängslet	Varje år före odlings- och betessäsong Varje år före och under betesperioden	Markägare
Röjning framför mur: Maskinklippning samt handröjning	2 ggr per år: Skiftet juni/juli samt i september Röjt material bör kunna ligga kvar om det inte är mycket.	Vägverkets driftentreprenör
Röjning bakom mur: Röjsåg och handröjning	1 – 2 ggr per år: Skiftet juni/juli och om så behövs även i september. Röjt material bör kunna ligga kvar om det inte är mycket.	Markägare eller av markägare eller hb-förening utsedd lokal person/firma
Hamling (klappning): av f d klappade träd	Under för hamling lämplig tid på året. Utföres vart 5 – 10:e år.	Markägare eller av markägare eller hb-förening utsedd lokal person/firma
Reparation av vastar : Under perioden bör de i rapporten markerade vastarna på delsträcka 4, sammanlagt ca 800 m, bli föremål för restaurering. För de vastar som renoveras behöver den framtida vården regleras. Avtal kan skrivas med markägare eller hb-förening.	Under innevarande skötselperioden	Genom länsstyrelsens uppdragsverksamhet eller av markägare / hb-förening utsedd lokal person/firma Avtalen kan skrivas eller ordnas genom länsstyrelsens försorg
Uppföljning: Kort rapport om den årligt utförda skötseln i text och bild	Dokumentation i fält i oktober/november varje år Rapport skickas till Länsstyrelsen och Vägverket/ Gotlandskontoret i december varje år.	Länsstyrelsen, hb-förening eller av dessa utsedd person

Fortsättning på nästa sida

Åtgärd	Tidpunkt	Förslag på utförare
Sockenkvällar: Årliga träffar för sockenbor, sommarboende m. fl. intresserade kring olika teman i form av föredrag, vandringar, visningar mm - historiska platser, intressanta gårdar/marker, information om fåglar, djur, insekter, geologi, om byggnadsvård, berättarkväll mm. Syfte: att de som bor i respektive socken ska bli ännu mer insatta i sin egen sockens historia och de olika företeelser, som är typiska för trakten.	I juli varje år	Hb-föreningen Länsmuseet m fl..
Kurs i vastläggning: Förlagd till: Hamra, Öja eller Fide. För: intresserade sockenbor och andra på Sudret Syfte: Att lära sig reparera sin egen vast.	En eller flera tillfällen under 2008 – 2013 i anslutning till sommarsäsong. Vid de ovan planerade restaureringarna. Vid andra tillfällen, då behov uppstår	 Via länsstyrelsens stentunslag Via enskilda stentunsläggare på Sudret

4. Riktlinjer för vård av stentunar/vastar längs vägar

Stentunar - eller vastar som de kallas på sydligaste delen av Gotland - betyder mycket för öns landskapsbild. I det platta och ofta öppna landskapet är de ett väsentligt inslag och utgör ibland det enda som idag visar på gångna tiders odlarmöda och gamla gränser. De har därför ett stort värde för vår kunskap om det tidigare kulturlandskapet. Även de stentunar som idag är mer eller mindre raserade bör därför ur kulturhistorisk synpunkt bevaras.

För att rädda det som ännu finns kvar har sedan slutet av 1980-talet statliga medel avsatts för upprustning av stenhägnader på Gotland. Förutom sin rent praktiska funktion har dessa hägnader också ett skönhetsvärde. Ingen stentun är den andra lik och många stentunsläggare genom tiderna har lagt sig vinn om att göra dem så funktionella som möjligt men också vackra genom att blanda olika sorters stenar, färger och former.

Följande förhållanden och allmänna principer har legat till grund för den nu framtagna åtgärds- respektive skötselplanen:

- Hot mot stentunarnas bevarande
- Hänsyn till landskapsbilden
- Principer för restaurering av stentunar

Riktlinjerna kan ses som generella och bör gälla alla vägar med stentunar/vastar på ön.

4.1 Vanliga hotbilder för stentunar samt förslag på åtgärder

Hot	Åtgärd
• *Träd, buskar eller annan grov vegetation* nära muren. När det blåser rör sig stam, rötter och grenar, vilket gör muren instabil och kan få den att rasa.	Ta om möjligt bort alltför närstående träd. De som inte tas bort kvistas upp, så att grenar inte kan påverka muren. Kvistning och borttagning ska ske under period, då trädet ej savar.

Hot	Åtgärd
• *Dike* nära muren. Muren blir instabil om underlaget börjar glida ned i diket. Närliggande diken ger ofta upphov till kraftig slyuppväxt intill muren.	Försiktig dikesrensning. Årlig röjning av murens sidor är nödvändig

Hot	Åtgärd
• *Väg* nära muren. Kontinuerlig väghållning kan rubba muren	Försiktig väghållning sommar som vinter. Synliggörande av muren genom röjning. Märk ut muren inför vinterväghållning.

Hot	Åtgärd
• *Sly som askskott eller syrén nära* muren sprider sina rötter och skott under, i och bakom muren, vilket gör muren instabil.	Årlig bekämpning av sly intill mur. Röj en gata mellan mur och växtlighet/häck. Effektivast blir bekämpningen endast om röjning sker två gånger om året – i månads-skiftet juni/juli och i september. Då avtar växtkraften så småningom.

Hot	Åtgärd
• *Bristande underhåll* av muren – när kontinuerlig vård upphör.	Årlig vård i form av uppläggning av nedfallna stenar och röjning intill mur på båda sidor.

Hot	Åtgärd
• *Muren döljs av vegetation,* som med sitt grenverk och bladmassa gör muren mindre hållbar.	Årlig vård i form av röjning intill mur och uppläggning av nedfallna stenar.

Hot	Åtgärd
Låg mur har större risk att förfaras än en högre som syns bättre.	Årlig vård med röjning på båda sidor ända framtill muren, så att stentunen blir väl synlig.

Hot	Åtgärd
• *Stängsel- och stolpplacering intill* mur kan hindra kontinuerligt underhåll av muren och försvåra röjning intill.	Placera stängslet så nära muren som möjligt på dess baksida.

4.2 Hänsyn till landskapsbilden

- *Stora träd* ger referens och förstärker rumskänslan i framför allt platta och öppna landskap. De bör sparas.
- *Hamlade - på gotländska klappade - träd* ska sparas. De visar på tidigare lövtäkt – en förr viktig komplettering till höskörden.

- *Gaturum.* Här och var vidgar sig vägområdet mellan väg och mur till ett mer eller mindre stort gaturum. Dessa gaturum bidrar till omväxling i vägområdet och är viktiga att behålla och vårda.

Undantag bör endast göras för sådana som är alltför stora och därmed arbetskrävande.

- *Stenmurar längs vägen* bör röjas på båda sidor för att vidga utblicken och öka kontakten med landskapet bakom.

- *Igenväxta murar* bör i möjligaste mån synliggöras genom röjning. Murarna förstärker strukturen i landskapet och ökar rumskänslan.

- *Låga stentunar längs vägen*. Det är av historiskt intresse att även låga murar eller f d stentunar kan uppfattas från vägen. Där det är möjligt bör man eftersträva att göra dem synliga från vägsidan. Baksidan kan maskinklippas för att hålla växtligheten nere i de fall området bakom inte kan betas eller brukas.

- *Alltför låga murar längs vägen* - där bara grunden av stentunen finns kvar eller sträckor där stentunsrester ligger lågt i förhållande till vägen - bör kunna klippas med maskin. Detta ger ett häckliknande utseende som får ersätta eller markera gränsen för vägområdet och f d stentunen.

- *Även låga eller dåliga murar* kan vara viktiga att vårda ur landskapsbildssynpunkt om de befinner sig i blickfånget eller på annat sätt har ett betydelsefullt läge t ex invid en kurva.

- *Hög maskinklippt häckklippning* i förhållande till mur beror oftast på en överliggande stängseltråd. Denna klippning ser konstlad ut under ej gröna perioder på året och bör undvikas genom årlig röjning framför och bakom mur.

4.3 Principer för restaurering av stentunar

- En restaurering av en stentun bör alltid vara ekonomiskt försvarbar.

- Stentunar som kan bli föremål för restaurering bör därför vara i någorlunda gott skick och fungera eller – efter renoveringen - komma att fungera som funktionellt stängsel mot bete eller odling.

- Stentunar viktiga ur landskapsbildsynpunkt är av allmänt intresse. Är de i relativt bra skick bör de kunna restaureras.

- Stentunar av historiskt intresse och i någorlunda bra skick bör kunna restaureras.
- Alla hägnader har en personlig prägel. Det är viktigt att de stentunar som restaureras får behålla sin karaktär.

- Allmänna medel bör inte användas för renovering av stentunar mot tomt. För de stentunar som restaureras behövs en garanti för

framtida vård och årligt underhåll. Med årligt underhåll menas tillsyn, uppläggning av nedfallen sten samt röjning på båda sidor om muren, d v s så som man alltid har gjort förr.